

ROND DE SCHUTSBOOM

jaargang 12

nummer 2

1992

STICHTING HEEMKUNDIGE KRING

'D E V Y E R H E E R T G A N G H E N'

Doelstelling volgens de statuten:

De Stichting heeft ten doel de bevordering der studie van de heemkunde in de ruimste zin, in het bijzonder door:

- a. de bevordering der studie van de heemkunde in de lokale en regionale aspecten van archeologie, geologie, toponymie, flora, fauna, architectuur, historie, folklore, sociale geografie en taalgebruik;
- b. het aanwenden of doen aanwenden van de door deze studie verworven kennis ten bate van het lokale en regionale leefmilieu door het verrichten van relevante activiteiten;
- c. het in stand houden van een streekmuseum, heemerf 'De Schutsboom'.

Lidmaatschap en abonnementen:

Leden van de Heemkundige Kring ontvangen het periodiek 'Rond de Schutsboom' gratis. Losse nummers f 3,50.

Lidmaatschap Heemkundige Kring f 20,-- per jaar.

Gezinsleden f 6,50 per jaar.

Leden buiten Goirle f 25,--

Bankrekening: Rabo-Goirle, nr.: 11.68.97.597

Toegang tot de maandelijkse lezingen voor leden gratis.

Openstelling:

Heemerf en museum "De Schutsboom":

van april t/m oktober elke zondag;

van november t/m maart, elke 1e zondag van de maand.

Openingstijd van 15.00 tot 17.00 uur.

Voor groepen: op aanvraag bij het secretariaat.

Het archief: elke zaterdag van 10.00 tot 12.00.

Adressen:

Heemerf De Schutsboom: Nieuwe Rielseweg 41-43,

5051 PD GOIRLE.

secretariaat: Nieuwe Rielseweg 41-43, 5051 PD GOIRLE,

tel. 013-346622

redactie: Venneweg 11, 5051 BN GOIRLE. tel. 013-342182

HET VERSCHIJNEN VAN DIT PERIODIEK WERD MEDE MOGELIJK
DOOR DE FINANCIËLE BIJDRAGE VAN:

Party centrum Benelux,
Dorpsstraat 1, 5051 CH GOIRLE. tel. 34.22.72

van Berkel B.V. loodgieterswerken en foliedaksystemen,
Ralph Bunchestraat 15, 5051 KW GOIRLE. tel. 34.24.45

van Beurden meubelmakerij,
Weverstraat 3-4, 5051 HZ GOIRLE. tel. 34.25.24

Bloemsierkunst "Abcoven",
Abcovenseweg 23, 5051 PT GOIRLE. tel. 34.13.88

John Boxtel, sculptor,
RR 3 Gananoque, Ontario Canada, K7 G2 V5

Garage Jac. de Brouwer,
Hoge Wal 1, 5051 PX GOIRLE. tel. 43.09.35

Assurantien Burgers en van Esch, voor verzekeringen,
hypotheken, financieringen, woningbemiddeling,
Tilburgseweg 43, 5051 AA GOIRLE. tel. 34.21.29

Chinees Indisch Restaurant "China Garden",
Tilburgseweg 12-14, 5051 AH GOIRLE. tel. 34.45.94

"De Druiventros" Fam. J. v.d. Velden - van Hoek,
Weth.v.Besouwstraat 2, 5051 SE GOIRLE. tel.34.14.60

C. Hermans,
v. Haestrechtstraat 16, 5051 VD GOIRLE.

Keurslagerij Kees van Hest,
Tilburgseweg 81, 5051 AB GOIRLE. tel. 34.13.89

Juwelier & Edelsmid Paul Hoogendoorn,
Tilburgseweg 41, 5051 AA GOIRLE. tel. 34.54.73

ROND DE SCHUTSBOOM

Periodiek van de:

STICHTING HEEMKUNDIGE KRING
„DE VYER HEERTGANGHEN”
GOIRLE

Secretariaat: Nieuwe Rielseweg 41-43,
5051 PD Goirle, tel.013-34.17.47.

Redactie: Venneweg 11, 5051 BN Goirle,
tel. 013-34.21.82.

Jaargang 12

nr.2

september 1992

"Naar zijn waaien moet ik draaien" over windwijzers en windvanen, door Piet Wiercx;	2
Hotel "De Kroon" en de familie Mutsaers door Jef van Gils;	12
Sporen van vroegmiddeleeuwse kolonis- ten op de Groote Akkers te Goirle? door Jos Smulders;	24
Gelicht uit oude archieven: Kaatsbaan in Goirle; Bep Hobert;	35
Een herinnering aan Toon Wijdemans, door Ton Sas;	39
Uit onze brievenbus	40

NAAR ZIJN WAAIEN MOET IK DRAAIEN.

"Toen wij trouwden was Ruud - mijn man zaliger - Nederlands kampioen van de springruiters. Amateurs wel te verstaan. Ik-zelf heb vaak meegereden in allerlei rally's, zoals b v de Rally van Monte Carlo. Dat was mijn lust en mijn leven....

Het paard en de auto van de windwijzer boven op ons huis zijn dus afbeeldingen van onze hobbies. Je ziet dat het paard over de auto springt. Ruud kende er nog een symbolische betekenis aan toe. Hij zei: "daaraan kun je zien dat de man verheven is boven de vrouw". Maar hij zei dit altijd met 'n lachje, dus hij zal het wel niet gemeend hebben.... "

Dit is het verhaal van de huidige bewoonster van "Villa Anna", Bergstraat 28; mevr. T. van Puijenbroek-Vroom. Haar woorden vormen de inleiding van dit artikel dat handelt over: **WINDWIJZERS OF WINDVANEN.**

Welaan beste lezer, u weet nu uit welke hoek de wind waait en dat is juist de bedoeling als het gaat over windwijzers

U zult begrijpen dat windwijzers niet van de ene op de andere dag op de daken van onze huizen zijn verschenen; er zit een stukje geschiedenis aan vast. Frankrijk was het eerste land waar het gebruik van windwijzers een grote vlucht nam. In de middeleeuwen was het niet iedereen geoorloofd om op zijn huis een windvaan

aan te brengen. Dit was uitsluitend het voorrecht van de adel. Ook de vorm was aan voorschriften gebonden.

De vierkante vorm was het privilege van de baanderheren, terwijl de lagere adel het moest doen met een vlagvormige windvaan. De hogere adel plaatste er een kroontje bovenop, gesneden uit hetzelfde plaatstaal of koper. In een later stadium werd het wapen van de bewoner in het metaal

uitgesneden en zo kregen de windwijzers een steeds groter heraldische betekenis.

Zij werden - in welke vorm dan ook - meestal verguld en trokken door de schittering reeds van verre de aandacht.

De bouwkunst ontwikkelde zich zodanig dat men kerktorens sierlijk kon tooien met slanke spitsen die zich uitstekend leenden voor het plaatsen van een windwijzer.

De eerste windwijzers op kerken in Nederland dateren uit de 14e eeuw. Ze hebben bijna allen de vorm van een haan, die ook tot op de dag van vandaag de meest populaire windwijzervorm is

Bij de opkomst en ontwikkeling van de steden werden windvanen op breder schaal toegepast. Zij werden in allerlei vormen ter versiering aangebracht op openbare gebouwen (raadhuizen, koopmansbeurzen e.d.) en op de woningen van rijke kooplieden. Dat windwijzers ongeveer "gemeengoed" zijn geworden, lezen we in een beschrijving van de stad Nieuw Amsterdam, het tegenwoordige New York: "Op elk huis, zonder onderscheid, treffen we een weerhaan aan. Deze hanen wezen in zoveel verschillende richtingen, dat iedere bewoner een wind kon hebben naar zijn eigen mening. De meeste bewoners keken echter gewoonlijk naar het huis van de gouverneur, waarvan de weerhaan zeker de betrouwbaarste was. Later bleek mij, dat dit zijn oorzaak

vond in het feit, dat de gouverneur een vertrouwde knecht in zijn dienst had, die iedere morgen op het dak moest klimmen om de haan in de goede richting te draaien..." (A history of New Netherlands", Washington Irving).

Windwijzers zijn in het huidige Goirle wel geen "gemeengoed". maar toch zijn op de daken van verschillende huizen en boederijen soms fraaie en interessante windwijzers te zien.

De voorstellingen daarvan kunnen we verdelen in bepaalde groepen:

- 1 Ontleend aan bedrijf, beroep of hobby.
Tijvoortsebaan.

- 2 Afgestemd op bepaalde namen.
Rietven

- 3 "Zo maar" grappige voorstellingen, zonder een of andere bedoeling
Abcovenseweg.

4. Verband houdend met bepaalde aspecten van volksgeloof.
Hoogeindseweg.

In deze volgorde zullen we kijken hoe het in Goirle met de windwijzers gesteld is.

1. WINDWIJZERS DIE WIJZEN OP DE AARD VAN HET BEDRIJF, HET BEROEP OF HOBBY.

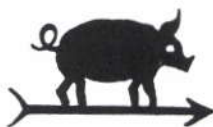
BEDRIJF:

Veehouderij
Nieuwkerkse-
dijk.

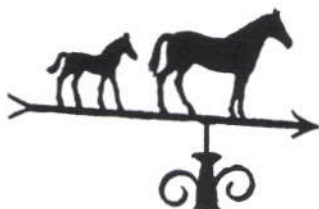
Fokbedrijf
Hoge Wal.

Varkensmes-
terij
Eerste Schoor.

Pluimveehoude-
rij
Poppelseweg.

Paarden zien we in allerlei vormen en standen op diverse

boerderijen en woningen in Goirle. Het paard vooraan stond vroeger op hof "Ter venne". De wijzer is eigenhandig gemaakt door de toenmalige bewoner P. Schellekens en later door zijn vrouw - de weduwe P. Schellekens - meegenomen naar haar woning aan de Wilgengaard.

BEROEP:

Juist, hier woont een rasechte trucker. Hij woont pas enkele maanden hier en hechtte eraan om de truck, die voordien op zijn woning in Moergestel prijkte, mee naar Goirle te nemen. Oude Heerdgang.

Deze windwijzer is het idee van J van Gils, de voormalige eigenaar van bar "t Fust". Het idee is uitgewerkt door Willy van Rooij. Deze fraaie windwijzer prijkt nu nog op hun vorige huis aan de Acacialaan, maar het zal mij niet verbazen als het echtpaar Van Gils pogingen gaat ondernemen om hem geplaatst te krijgen op hun huidige woning aan het Van Hogendorpplein. Het pleit voor de ontwerper dat deze windwijzer gedachten oproept die getuigen van een diepe levenswijsheid.

-- Wanneer de bierdrinker is bij de tonne,
de monnik bij de nonnen,
en de paap bij de begijnen,
dan is een ieder bij de zijnen --

In dit huis woonde vroeger een van de gebroeders van "Slager Swolfs", die hoog van het dak verkondigt dat zijn worsten toch wel van zeer hoge kwaliteit moeten zijn
Slagersjongen, Wermenbossestraat.

Jarenlang voor de klas gestaan en dan met de VUT... Kollega's ontwerpen en maken een windvaan waarop uitgebeeld het komende en gaande kind, opklimmend in leeftijd en wijsheid. Een prachtige herinnering.
Kruisbaan.

HOBBY:

We zien opvallend veel dieren
Enkele afbeeldingen (waarmee we niet volledig zijn):

Aert Swaenstraat

Eikenlaan.

Van Hessen Kasselstr

Nieuwkerksedijk.

Abcovensedijk
en Acacialaan

Nieuwe Rielseweg en
op diverse andere
plaatsen.

"Verdwijnt in oktober
de boer van de akker
dan wordt de hond
en de jager wakker"
Abcovensedijk

"Onze pa is motorgek" zei zoonlief.
"Hij heeft die motor zelf ontworpen
en laten maken".
Albert Schweitzerstraat.

Deze visser zien we op het dak
van de woning Kloosterstraat 37.
Hij is vervaardigd door Simon
Smeulders als cadeau bij gelegen-
heid van het zilveren huwelijk
van de bewoners: de fam van
Dommelen. Het is de enige wind-
wijzer die door ingebouwde

electronica de windrichting ook binnen in de huiskamer via aan- en uitflitsende lampjes zichtbaar maakt.

2. WINDWIJZERS, VERBAND HOUDEND MET NAMEN.

Ganzen boven het Ganzeven en aan de oevers van het Rietven.

Op het dak van de fam. de Hond, Baarsven.

Wat past er beter boven een huis in "De Hemeltjes" dan een engel-tje dat minzaam neerziet op de bewoner en al zijn pogingen om uiteindelijk dáár te belanden waar híj nu woont.

"De Hemeltjes" Nieuwkerksedijk.

3. WINDWIJZERS MET ZO MAAR GRAPPIGE VOORSTELLINGEN.

Bosstraat.

Molenstraat.

"Het koren van het land,
de appel in de mand,
Kastanjes van de bomen,
de herfst is gekomen"

"Bij deze heks horen - op de andere schoorsteen - eigenlijk nog Hans en Grietje. We kwamen op het idee van Hans en Grietje omdat we 2 kinderen hadden, een meisje en een jongen. Het ontwerp ligt ergens in een la; ik heb nog geen tijd gehad om die tweede wijzer te maken" Hoogindseweg.

Een heks op haar bezemsteel zweeft ook boven een woning aan de Poppelseweg. "Omdat we dat leuk vonden", zei de bewoner.

De vorige eigenaar wilde deze windwijzer meenemen naar zijn nieuwe woning. Hij liet hem tóch staan. Dit op dringend verzoek van de huidige bewoner, die echter moest beloven, dat hij een nieuw exemplaar

zou laten maken. "Wij vonden het een leuke windwijzer. Bovendien hebben we 3 kinderen en de afbeelding zegt iets van onze zorg daarvoor" Jacobsbaan. Eenzelfde windwijzer staat ook op de woning Abcovensedijk 11

Een hoogverheven ode aan de wijsheid! Dat moeten dus wel zeer wijze mensen zijn! Hun adres is Wilgengaard 18.